

CU PRIVIRE LA CRIZE ȘI ACȚIUNILE DE DEPĂȘIRE A LOR

Tatiana ANDRIEȘ,
masterandă,

Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Dumitru PATRAȘCU,
doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar, șef Direcție management public,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The evolving crises, their types and doctrines in the view of K. Marx and N. Kondratiev are treated in this article. The principles and patterns of crises, their technological, social, economic, and financial effects, capital and investment exports are revealed. Kondratiev's chart with short, medium, and long cycles, the Great Depression calculations are stressed on. An anti-crisis program is exemplified (the case of the Republic of Moldova).

Este arhicunoscut faptul că riscurile, crizele, catastrofele sînt evenimente care completează viața umană. Dintre fenomenele enumerate vom evidenția fenomenul de criză. Criza este piscul contradicțiilor apărute în fenomenele naturale și sociale. Dacă contradicțiile nu sînt cunoscute, nu sînt soluționate la timp, criza poate avea consecințe nefaste atît pentru aceste fenomene, cît și pentru fenomenele însoțitoare, să conducă la distrugere sau la dispariție totală. Însă criza poate deveni nu numai un precursor al falimentului irevocabil, dar și al triumfului autentic, al creșterii radicale a caracteristicilor și parametrilor fenomenelor studiate, în cazul în care vor apărea posibilități de a înțelege cauzele adevărate ale crizei și de a

întreprinde acțiuni adecvate pentru a le preîntîmpina și soluționa.

Pentru a ne convinge de importanța și actualitatea problemei crizelor, Mireille Marc-Lipiansky citează în lucrarea sa *Crises et crise* [11, p. 10] următorul pasaj dintr-un articol aparținînd lui Alexandre Marc și publicat în *La revue du siècle* (No. 3, iunie 1933): „Termenul de criză a devenit familiar în toate gurile, în toate ziarele, pe toate copertele, dat fiind că este scris și pronunțat de 20 de ori pe zi. El neliniștește. Toate absurditățile, toate neajunsurile, toate crimele caută în umbra crizei o iertare facilă”.

Iată de ce nu putem rezista tentației de a ne pronunța asupra termenului *criză*, deoarece justetea sau potrivirea termenului

criză este o problemă pe care n-o putem trece cu vederea. Argumente în favoarea acestei acțiuni găsim în dialogul *Kratylos*. Platon, unde este formulată o ipoteză referitoare la convenționalitatea limbajului. „Eu nu pot crede decât că potrivirea numelor este o convenție, o învoială. Mie mi se pare că numele pe care cineva îl dă unui lucru este cel corect, cel potrivit; potrivit este și acel nume pe care-l dăm după aceea, fără a-l mai întrebuința pe cel vechi...” [14, p. 252-254]. Acest argument se atribuie și altor termeni folosiți de noi în lucrarea dată.

Constatăm, astfel, că *criza* este un termen cunoscut de multă vreme. Originea cuvântului *criză* se află în greaca veche. Verbul *krinein* înseamnă a judeca, a separa, a discrimina, a decide. Termenul grec *krisis* *judecată* sau *decizie* s-a transformat odată cu trecerea timpului. În latina medievală el a devenit *crisin*, *crisis* în sec. XVI și, mai târziu, *criză*. Astfel, termenul de *criză* semnifică, în același timp, momentul punerii la încercare și judecată, punctul de cotitură, rezultatul, momentul ce marchează sfârșitul unui proces.

Termenul *criză* se folosea în sec. XV pentru a desemna *faza acută a unei maladii*. Acest termen are semnificații diferite în timp în funcție de disciplinele și de cei care-l folosesc.

În sec. XIX, termenul se impune în istorie cu sensul de accident, de ruptură care poate apărea într-un proces continuu, iar pentru unii filosofi „o criză marchează sfârșitul unui ciclu istoric sau chiar declinul unei civilizații” (Bruckhardt și Spengler). Economistii care acceptă teoria ciclurilor, formulate de C. Jugler și K. Marx, acceptă și ei acest concept. Pentru ei o criză constituie o fază de tranziție caracterizată de un anumit număr de perturbări între două cicluri economice, ceea ce vrea să însemne

că ea, criza, poate să constituie punctul de plecare al unei noi perioade de creștere sau de recesiune [10, p. 166].

În DEX-ul limbii române, noțiunea de criză este definită ca „manifestare a unor dificultăți (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate; lipsă acută (de mărfuri, de timp, de forță de muncă) [8, p. 241].

Dar, să ne întoarcem cu două și mai multe secole în urmă, să vedem cum se abordea și reacționa la crize. Astfel, vom începe cu toamna anului 1867. Anume atunci lumea a fost cutremurată de apariția *Capitalului* scris de K. Marx. Evenimentul a constituit un șoc, o explozie. Apar convulsiile crizelor.

La finele mileniului al II-lea BBC întreprinde o cercetare mondială prin intermediul Internetului, care a avut ca scop să determine cine sînt cei mai mari gînditori și savanți ai mileniului al II-lea. Pe primul loc s-a clasat K. Marx. El i-a depășit pe A. Einstein, C. Darwin și pe mulți alții.

Dar să revenim la subiect. Primele crize au zguduit economia fragilă a capitalismului tînăr încă în sec. XVII. De aceea, aici, ar trebui să evidențiem criza financiară de la Genova (1620), criza bulbului de lalea (Amsterdam, 1636), criza „comerțului cu vînt” (care a format piața financiară a Provinciei Unite), falimentul Companiei Mărilor și a mai multor bănci (1720, Londra), cedarea de olandezi și francezi a Țărilor de Jos englezilor (1780), falimentarea băncilor din Țările de Jos (1788), de cînd Marea de Nord și Londra devin inima capitalismului, crearea băncii centrale de către City (1844), unde primatul revine aurului etc.

Pe atunci, K. Marx privea crizele într-

un mod deosebit; acestea fiind concepute ca un flagel/bici ai civilizației contemporane. Ceea ce l-a adus ca după puternica criză din 1857, el să scrie *Capitalul*, care trebuia să schimbe întreaga istorie a omenirii.

Crizele se comparau cu epidemiile de ciumă. Nu erau ciare cauzele nenorocirilor care veneau, nici durata lor, nici prescripțiile de comportare, rezistență la flageluri.

Începînd cu anul 1825, crizele care constituiau fenomene ce veneau prin surprindere și erau neconstante, devin dintr-odată legități ritmice (1836), care se repetau peste 10-11 ani (1847). Ele se supun ritmului unitar al țărilor dezvoltate, de parcă iumea ar fi căpătat o inimă unică, care peste intervale egale de timp dau de veste. Prima criză ciclică a avut loc în Anglia, care mai apoi, în mod consecutiv, a trecut și în Franța, Germania, SUA, Rusia (anii 70 ai sec. XIX) și alte țări.

Dar să ne amintim că sec. XIX este veacul titanilor științei: C. Darwin, I. Lobacevski, M. Faraday, D. Mendeleev, T. Edison ... Cîți sînt ei? Acest fenomen se compară cu explozia de supernove. Ei luminează cu forța lor de geniu cele mai întunecate locuri ale lumii. Și iată că, pe neașteptate, sosește criza. Fenomen evident, dar greu de explicat.

Răspuns la enigma crizelor au început să-l caute cele mai luminoase minți ale omenirii. Însă, primele versiuni s-au dovedit a fi naive, totul se reducea la *războaie*, care distrug echilibrul societății; la oscilarea prețurilor la grîne ș.a. Cea mai originală versiune a fost înaintată de *William Stanley Jevons*, care afirmă că, crizele zguduie economia, în medie, o dată la 10,5 ani. Această cifră repetă aproape exact perioadele activizării soarelui, ceea ce înseamnă că crizele nu sînt altceva decît o apariție a petelor pe soare.

Și iată, ca din senin, apare omul care dă răspuns la cele mai blestemate probleme ale economiei. În răspunsurile sale nu este loc pentru mistică. Acesta este K. Marx, care la vîrsta de 30 de ani, ca un medic, pune diagnoza exactă a organismului societății capitaliste.

La mijlocul sec. XIX, lumea științifică urmărea cum K. Marx a scris *Capitalul*. El spunea că, în politică, poți să te împaci și cu dracul, însă numai în cazul, în care tu știi că îl vei trage pe sfoară pe drac, dar nu el pe tine.

K. Marx a explicat că, odată cu dezvoltarea capitalismului, lumea este tot atît de departe de omenie ca și ghilotina. Unicul lucru care înghite totul este *setea de a agonisi*. Însă acest scop este prea josnic, și pînă cînd omenirea va urma acest scop, ea nu va ieși din impasul războaielor sîngeroase, al crizelor și al sărăciei rușinoase. Dacă pînă aici cauzele flagelurilor economice se încerca să se găsească în lanțul circumstanțelor întîmplătoare, K. Marx a demonstrat că, *cauza crizelor este însuși sistemul, în Dvs., domnilor, iar depresiunile și decăderile nu sînt altceva decît paia ereditară proprie a capitalismului*.

Un eveniment caracteristic este acela că economiștii încercau să interpreteze fiecare criză în mod separat, de parcă ea nu are nici o legătură cu alte crize! Însă Marx a demonstrat că aceasta nu-i așa. Crizele nu se repetă întîmplător, ele nu sînt greșeli separate sau contradicții locale separate. Aceasta este logica generală a pieței. Principala valoare a lui Marx constă în intransitivitatea contemporaneității.

Astfel, cum numai a apărut criza actuală, în Occident s-a înregistrat un fenomen deosebit: ratingul vînzării *Capitalului* a sporit. O lucrare pur științifică

se cumpără de rînd cu memoriile scandalagii ale politicienilor, starurilor de show-business. Conform datelor investigațiilor actuale, *Capitalul* a depășit vânzările chiar și în comparație cu cartea cârților – *Biblia*.

De ce? Astăzi toată lumea traversează cea mai mare criză economică din istoria sa. Astfel, interesul față de Marx, față de moștenirea sa teoretică a sporit pe neașteptate. În Germania, vânzarea *Capitalului* și a altor lucrări ale lui Marx și Engels a crescut de 7 ori. Zeci de cercuri studențești, cu un număr de sute de persoane, din universitățile din Berlin și din alte orașe le studiază și le discută.

Principala contradicție a capitalismului, în opinia lui Marx, constă în aceea că mărfurile se produc de un număr foarte mare de oameni, pe cînd mijloacele de producție, uzinele, fabricile, companiile de acționari aparțin unui număr limitat de mic de oameni aleși. Interesele capitalului și ale societății întregi sînt extraordinar de polarizate.

Anume această contradicție dă naștere la o mulțime de disproporționalități care conduc lumea spre noi și noi crize. După Marx, una dintre disproporții este *sărăcia armatei mari a brațelor de muncă*. La prima vedere, această afirmație, cu referință la America contemporană și alte țări dezvoltate din Europa, se percepe contradictoriu. De ce? Să vedem faptele. În America, la începutul anilor 70 ai sec. XX, într-o familie de muncitor o persoană întreținea 4 persoane. Soțul muncea pentru a întreține soția și doi copii, care asigura un trai decent familiei. Mai apoi, această situație s-a schimbat. Nu s-a mai putut menține. Mai cu seamă la sfîrșitul anilor 90 ai sec. XX, atunci cînd președinte al SUA era R. Reagan, femeile au fost

nevoite să plece la muncă. Cîștigul familiei a crescut sumar, însă acest venit provenea deja din cîștigul al doi membri ai familiei. Ceea ce nu satisfacea nevoile familiei.

Apare întrebarea: de ce sărăcia brațelor de muncă conduce la apariția crizei?

Capitalul este interesat în obținerea profitului maxim. De aceea el caută piețele tot mai ieftine ale brațelor de muncă. Astfel, el transferă producția în țările sărace, acolo unde salariile sînt destul de mici, pe cînd în țara de bază capitalul economisește, angajînd în producție emigranții din regiunile sărace și pe gastarbayteri. În rezultat, companiile plătesc tot mai puțini bani. Dar, odată cu micșorarea salariilor, are loc apropierea crizei capitalului. Doar pe banii pe care îi primește muncitorul, el nu poate cumpăra mărfuri îndeajuns, adică tot mai puține și mai puține. De rînd cu aceasta, se măresc stocurile de mărfuri depozitate. Adică mărfurile nerealizate se acumulează. Ceea ce pentru capital înseamnă că, cursa de profit se micșorează considerabil. Însă anume aceasta pune în mișcare volanta producției.

Însă vine momentul cînd profitul nu se obține, deoarece oamenii lasă tot mai puțini și mai puțini bani la piața pentru consum. De aceea fabricantul este nevoit să oprească temporar sau pentru totdeauna producția. Astfel, ne pomenim că, capitalul reduce salariul, adică el „se mușcă pe sine de coadă”. Lucrul acesta l-a demonstrat K. Marx, cu încă 1,5 secol în urmă, atunci cînd capitalismul era încă tînăr, iar producția era încă imperfectă.

Acum, să privim situația contemporană. Deci, o mare parte a capitalului mondial s-a dus în regiunile unde salariul era destul de mic, adică în America Latină, Europa de Est, în Asia, mai cu seamă în China. Astfel, timp de 30 ani au avut loc așa-

numitele „competiții pe pantă”, adică fiecare țară tindea să atragă capitalul în așa mod ca să micșoreze costul forței de muncă, adică să micșoreze salariile, neîntreprinzând nimic pentru a o mări. Aceasta a fost o modalitate de a atrage investițiile străine. Adică, *se obține că cel mai mare succes pe plan mondial este asigurat de țara care trăiește cel mai rău, cea mai săracă*. Aici vom aminti de faptul că Republica Moldova, fiind cea mai săracă țară din Europa, contribuie la succesul și profitul altor țări, de care noi trebuie să ne dăm seama foarte bine. Astfel, cu cât mai mult se reduce nivelul calității vieții populației, tot mai mult țara este atrăgătoare pentru capital, obține cel mai mare rating pe piața mondială.

Deja la începutul sec. XXI, economia țărilor apusene traversa dificultăți considerabile: salariile nu creșteau, ceea ce înseamnă că tot mai puțin profit capitalul obținea, care, din cauza foametei de bani, amenința că se va pomeni în vârful crizei.

Vorbind despre America de Nord și Europa de Vest, trebuie să spunem că creșterea salariilor brațelor de muncă (dacă nu vom ține seama de manageri) s-a oprit pe la finele anilor 70' – mijlocul anilor 80' ai secolului trecut.

La începutul anilor 2000, s-a luat o decizie, pentru care astăzi toată lumea se răsplătește cu criza destul de ciudată și crudă. Pentru societatea occidentală s-au deschis „porțile” creditare. Dacă vorbim mai clar, aproape fiecare cetățean al SUA putea să obțină un credit pur simbolic, cu o dobândă desmi de mică, adică creditul era aproape gratis. Ceea ce a condus, a accelerat goana consumării și procurării. Dar această accelerare n-a avut loc pe contul salariilor, ci din contul

creditelor. Valul de credite a deplasat groapa crizei pentru câțiva ani. Însă, concomitent, ea s-a aprofundat tot mai mult.

Economistul Richard Berner a construit un tabel original cu referință la SUA. El a indicat pe un graf scăderea cheltuielilor sociale, iar pe altul creșterea datoriilor familiilor americane. S-a obținut steagul lui Andrei (Fig. 1). Adică, cu cât statul micșorează cheltuielile sociale, cu atât se majorează datoriile familiilor. Astfel, familia ia, pur și simplu, credite, îndatorându-se, ceea ce anterior îi dădea statul. Dar să nu uităm că există diferență între ajutorul social al statului și creditul particular. Creditul privat va trebui odată și odată întors.

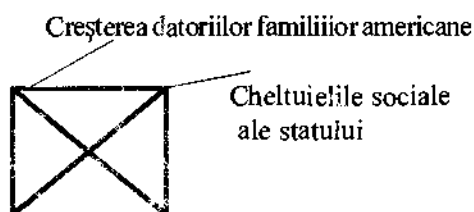

Fig. 1. Coraportul cheltuielilor sociale ale statului și al creșterii datoriilor familiilor americane.

Din ceea ce am menționat și s-a întâmplat vom scoate concluzia: creditele ieftine au devenit niște piramide, un sistem de domino, deoarece ele nu s-au întors la timp, provocând șocul crizei. Acest șoc l-a simțit, mai întâi, sistemul financiar american, care, mai apoi, s-a răsfrint și asupra întregii lumi. A mai triumfat încă un principiu formulat de K. Marx: *criza financiară este adesea numai începutul crizei economice*.

K. Marx a constatat aceasta în baza experienței crizelor care au avut loc în acea epocă. Crizele încep ca crize ale finanțelor. Și numai după aceasta criza, care are loc în ultimul timp, a început să se numească

criză economică. Însă înainte de aceasta se vorbea că aceasta este doar o recesiune, deocamdată aceasta este doar o criză a finanțelor.

Pentru a stabili o claritate și o deosebire între crizele financiare și economice, vom trece în revistă caracteristicile lor.

Criza economică. Este o situație negativă, nou-creată în viața economică a unei societăți sau națiuni ca urmare a unor manifestări, măsuri sau reforme economice ale unui grup sau ale poporului, care afectează valorile fundamentale ale dezvoltării economice.

Criza economică este o stare complexă, de cele mai multe ori rezultat al unor combinații de crize de natură diferită (politică, diplomatică, militară, ecologică, educațională, administrativă etc.).

Dicționarul Oxford descrie criza ca fiind *un moment de pericol sau suspans în politică sau comerț etc.* Crizele sînt inevitabile. Întrebarea nu este dacă o organizație va fi implicată într-o criză economică, ci cît de mult?

Elementele principale (indicii) ale unei crize economice sînt date de o serie de factori. Cercetătorii includ printre aceștia:

- declinul economiei naționale și înrăutățirea condițiilor de viață a majorității populației;
- devalorizarea monedei naționale și creșterea necontrolată a inflației;
- pierderea controlului statului asupra resurselor strategice;
- erodarea bazei economice a securității naționale prin declinul bugetar;
- accentuarea disparităților structurale din economia națională;
- eșecul reformelor economice;
- evoluțiile economice, financiar-monetare sau comerciale pe plan regional sau global;

- aprecierea exagerată a nivelului de risc economic de către agențiile internaționale de rating;

- anularea unor vizite în scop comercial; întreruperea creditelor de export și a garanțiilor guvernamentale;

- aplicarea unor controale stricte sau a unor restricții activităților economice, blocaje, embargouri etc.

Criza financiară este o situație care apare, ca regulă, într-o instituție economică, administrativă, de stat și particulară sau la nivel statal și internațional, ca urmare a unor măsuri de management ineficient, a unor situații neprevăzute în domeniul financiar-bancar, care amenință obiectivele și/sau interesele economico-financiare ale unui grup social, uneori ale societății în ansamblu.

Criza financiară este, ca regulă, o criză combinată; ea se prezintă adesea în forma crizei de natură economico-socială.

Elementele principale ale crizei de natură financiar-economică sau economico-financiară sînt de:

- scăderea dramatică a Produsului Național Brut prin orientarea inadecvată a strategiilor financiare, bancare, economice;
- scăderea producției în principalele ramuri economice;
- deprecierea succesivă, graduată sau prăbușirea monedei naționale în raport cu poziția altor monede și creșterea necontrolată a ratei inflației;
- tendința de acaparare a principalelor ramuri economice de către investitorii străini și de subordonare a intereselor economice naționale, prin infuzia necontrolată a capitalului străin;
- pierderea piețelor de desfacere a produselor economiei naționale pe plan intern și extern ca urmare a scăderii calității

produselor și concurenței neloiale etc.

La fel de importante, precum factorii implicați în declanșarea și desfășurarea unei crize, sînt **clementele crizei**: *spațiul sociocultural* (definit de religie, filozofie, etică, legi, știință, limbaj, artă etc.); *structura* (include diferențele socioculturale dintre indivizi); *situația* (creată de atitudinile stimulative în afirmarea intereselor ca vectori de putere și condiții pentru crearea situației de criză); *comportamentul* (acte și acțiuni (violente, corective, antagoniste, cooperative, contractuale) manifestate pentru a echilibra situația) [12].

Dar, să revenim la începutul sec. XX, cînd pe 1/6 din suprafața globului pămîntesc (Rusia), în calitate de simbol statal a ales steagul roșu. Noua țară, care a trecut prin revoluții și războaie sîngeroase, a început să construiască o „viață nouă”. Învățătura lui K. Marx a fost proclamată doctrină statală.

Dar a devenit *Capitalul* pentru noi stăpîni ai țării un manual cognitiv? N-a luat țara în calitate de marxism altceva contrar, de exemplu, stalinismul?

Pentru a răspunde la această întrebare este destul de complicat. Doar peste 70 de ani, în aceeași țară, oamenii au ieșit pe piețe, la mitinguri, pentru a renunța la teoria marxistă, ca de lepră, de care s-a molipsit din neatenție și zăpăceală.

Astăzi, Rusia și Moldova nu pot înțelege interesul celor din Occident pentru lucrările prorocului bărbos. Aceasta este pentru noi o ghicitoare fără de răspuns, este un lucru foarte curios. Însă, poate totul constă în diversitatea de înțelegere a lucrurilor? Doar Biblia tot una este. Însă, în baza ei, din textul ei, au apărut mai multe secte și concepții de pre lume.

Occidentul n-a făcut din *Capital* prescripție, instrucțiune a revoluțiilor. Pentru

el această carte a devenit un manual profund și perfect al capitalismului clasic.

În centrul economic al Universității din Cambridge există o sală unde sînt expuse portretele a 30 de economiști. Iar deasupra lor se plasează 3 portrete ale celor mai de vază economiști. Cine credeți că sînt? Economiștii englezi din Cambridge, Oxford, Iton consideră că cei mai iluștri economiști ai tuturor timpurilor și ai tuturor popoarelor sînt Adam Smith – fondatorul economiei politice, K. Marx – autorul *Capitalului* și J.M. Keynes – fondatorul macroeconomiei.

După revoluția din octombrie 1917 în Rusia, unde teoria lui K. Marx a fost proclamată ca doctrină de stat, a apărut un alt proroc economic, protocolul undelor de criză, care îl stima pe K. Marx, dar credea mai mult în cifre, deoarece ele întotdeauna explică mai mult decât cuvintele. Acesta a fost Nikolai Kondratiev – un geniu incontestabil al sec. XX, care a calculat data sfîrșitului capitalismului, adică punctul critic, folosind pentru aceasta datele obținute în ultimul secol de existență a omenirii. În tabelele și graficele alcătuite de el au fost incluse prețurile la pîine și aur în diferite perioade istorice; datele celor mai mari descoperiri științifice; oferta de cîneșă și cărbune; perioadele dezlănțuirii războaielor. Rezultatele obținute s-au arătat a fi senzaționale. Acestea l-au făcut pe Nikolai Kondratiev să exclame: „*Capitalismul se află în preajma celei mai mari crize!*” Însă nimeni nu l-a crezut.

La acel timp, SUA traversau „veacul de aur”. Dar, nați-o bună că, un rus oarccare lansează o „previziune absurdă”. Însă destul de repede SUA s-au pomenit în criză, agățîndu-se de previziunea lui N. Kondratiev ca de un „pai de salvare”. Criza a venit anume așa cum a fost calculat. Aceasta s-a dovedit a fi nu, pur și simplu,

o criză, de care au mai fost, ci o mare *depresiune*. Astfel, N. Kondratiev se consideră printre americani unul dintre cei mai iluștri economiști. De ce?

El este cel mai popular economist, deoarece anume el a calculat *marea depresiune*. Dar nu numai, el a prevăzut-o, dar ei n-au dorit să-l asculte, înțelegând acest lucru mult mai târziu. Însă recunoașterea lui N. Kondratiev de către americani ajunge la el ca un ecou „surd”. În acest timp, el este declarat dușman al poporului, iar apoi împușcat de N.K.V.D. Astfel, el a fost uitat pentru mult timp în propria țară. Dar ceea ce a făcut el, a constituit temeiul pentru a fi inclus în lista celor mai vestiți savanți. El a propus explicarea crizelor în mod mult mai avansat, decât modul pe care l-a propus, „prorocul bărbos”. N. Kondratiev a atras atenția, în primul rând, asupra diagramelor construite de el, unde evidențiază trei tipuri de unde: *scurte, medii și lungi*. El a acordat o deosebită atenție *undelor/crizelor lungi care aveau o influență foarte mare asupra societății*. Undele lungi au fost numite de occidentali cu numele lui N. Kondratiev.

Perioada undelor Kondratiev constituie 40 – 50 de ani, unde **au loc două faze: cea crescătoare** (de ridicare), care se manifestă prin dezvoltare și creștere rapidă a economiei, și **cea de coborire** (descreștere), ce caracterizează scăderea și criza.

Calcululele au arătat că *cele mai puternice și distrugătoare sînt crizele undelor lungi*, care au o perioadă de cîteva zeci de ani. Distrugerile pe care ele le provoacă economiei sînt asemănătoare unor adevărate furtuni.

Atunci cînd undele scurte, mijlocii și lungi se înîltnesc în cel mai de jos

punct, se formează punctul critic negativ. La o astfel de furtună nu poate rezista nici o economic, ea se distruge, ajunge la net, precum o corabie care cade în valul al nouălea.

Continuînd curba mai departe, N. Kondratiev a determinat exact data *marii depresiuni*. Însă N. Kondratiev, prezicînd doar marea depresiune, el putea s-o fi ghicit. Frapant este altceva. Dacă am continua diagrama Kondratiev și dacă am suprapune-o cu sec. XX și începutul sec. XXI, atunci vom obține criza profundă de la începutul anilor 70 ai sec. XX, prin care a trecut economia mondială în anii respectivi și indicarea precisă a crizei actuale.

Însă, de ce Occidentul, cunoscînd curba Kondratiev, a neglijat începutul crizei actuale? De ce diverse instituții afirmă că scăderea indicilor în economie este un fenomen întîmplător și de scurtă durată?

Trebuie să menționăm că statul susține teoriile economice care sînt pe folosul său. Anume de aceea majoritatea guvernelor din țările lumii exclud în doctrina oficială teoria crizelor. În calitate de argument, să luăm guvernul comunist din Republica Moldova, care s-a aflat la cîrma statului în perioada 2001 – 2009. El n-a recunoscut pînă în ultimele zile ale guvernării sale a aflării statului și societății moldovenești în stare de criză socială, economică, financiară, politică, de guvernare, demografică, educațională etc. Însă, recunoașterea s-a făcut numai după 7 aprilie 2009, atunci cînd societatea, țara se aflau în adîncul curbei lungi și a intersecției cu unda medie și scurtă. Guvernmanți înțelegeau că ei trebuie să depună toate eforturile pentru a evita suicidul.

Actualmente, economiștii discută mai

mult în ce loc al unei crizelor se află lumea și statele concrete. Criza contemporană se află în cadrul unei Kondratiev, în faza de decădere, cea mai de jos și este mai îndelungată decât altele, nimeni nu are dubii și nu se greșesc.

La fel de senzaționale s-au dovedit a fi și legitățile formulate de N. Kondratiev, care reies din unda lungă. Astfel, în perioada de 20-25 de ani, când lumea se mișcă spre criză, se află pe pantă, se înregistrează războaie și revoluții. Toate aceste fenomene sociale sînt caracteristice pentru faza de ridicare, atunci când economia se dezvoltă furtunos.

În această legitate se înscriu aproape toate conflictele și flagelurile care au avut loc în sec. XX, cum ar fi primul și al doilea război mondial; revoluția din 1917; revoluțiile din Cuba și Vietnam, toate aceste evenimente manifestîndu-se anume în faza de ridicare a unei lungi.

Știind despre acestea, se poate prezice că, în anii 20-30, parțial în anii 40 ai sec. XXI, posibilitatea conflictelor militare va crește, pe cînd actualmente într-o perioadă de zeci de ani, probabilitatea producerii acestor fenomene este mică.

Printre cauzele crizelor, K. Marx a indicat circumstanța că, *din cînd în cînd, tehnologiile se schimbă, care avansează omenirea și dă capitalismului profit, dar ele se mai învechesc, înrăutățind economia, conducînd spre criză*. Însă N. Kondratiev a dezvoltat această teză, afirmînd că, *în perioada crizelor, societatea caută în mod insistent ieșiri din aceste convulsii, și nu este întîmplător faptul că în faza de criză, cînd oamenilor le este cel mai greu, se produc cele mai mari descoperiri științifice și tehnologice*. Dar, aici nu trebuie să uităm că sec. XX a constituit perioada decepțiilor

în posibilitatea de a explica istoria societăților și civilizațiilor doar în funcție de economie și tehnologii. Astfel, se impune necesitatea lărgirii spațiului metodologic de abordare a trecutului.

Ca regulă, descoperirile acestea nu-s apreciate de societate, fiind puse la index, așteptîndu-și ora lor, care vine atunci cînd criza trece în faza unei de ridicare. Aici ele se traduc repede în viață, se implementează în producție, mișcă lumea în mod accelerat spre noi înălțimi necucerite de ea.

Criza dă naștere energiei căutărilor, cercetărilor, transformărilor. Ea nu ne lasă să ne liniștim, deschide spațiul pentru acei care sînt capabili să înțeleagă și să acționeze. Astfel, în cele din urmă, *orice criză are orientare cognitivă, pozitivă, mobilizatoare*.

Aceasta este o senzație. Iese că, făcînd descoperiri, inovații, savanții simt și prevăd cu mult mai înainte de venirea și soluționarea crizei ridicarea pe unda lungă, deschizînd larg drumul pentru viitor.

Este posibil oare așa ceva? Boomul telefoanelor mobile revine anilor 90 ai sec. XX, însă tehnologiile pentru ele au fost elaborate încă în anii 70 ai sec. XX. Adică atunci cînd au fost făcute invențiile, dar oferta lor în masă a fost cerută peste 20 de ani.

N. Kondratiev a observat că, *din mlaștina crizei, omenirea a scos și va scoate de orice dată în continuare inovații revoluționare*. Cugetați. În baza primei unde Kondratiev, omenirea a ieșit cu mașina de aburi, care a devenit bază pentru strunguri și mecanisme. Din a doua undă Kondratiev omenirea a ieșit cu locomotiva, după care pămîntul a fost împăienjenit cu căi ferate.

Din a treia undă de ridicare omul a ieșit

pe automobil, cu mici semnale de apel a început era radioului, au apărut telefoanele și telegraful, în locul muncii divizate a venit tehnologia muncii la bandă. Anii 50 ai sec. XX sînt anii unei revoluții tehnologice – se dezvoltă microelectronica, energia atomică, chimia etc. Toate acestea au condus la un salt uriaș al creșterii productivității muncii, a crescut cu 5% în medie ritmul de creștere a PIB în lume, a sporit nivelul de viață.

Actualmente, în lumea științifică domină întrebarea: Care inovații tehnologice vor constitui „colacul de salvare”, vor scoate lumea actuală din criză, imprimîndu-i un nou avînt de dezvoltare? Mulți se gîndesc la aceea, ce va constitui fundamentul tehnologic care va da economiei o nouă respirație. Poate nanotehnologiile, care vin în locul tehnologiilor deja existente? Sau poate altceva?

Aici putem menționa că accelerarea progresului științific și tehnologic reprezintă un deziderat fundamental pentru toate statele lumii, indiferent de orînduirea socială sau de nivelul de dezvoltare economică, dar capătă accente dramatice pentru statele subdezvoltate, în curs de dezvoltare sau chiar cu o dezvoltare industrial-economică medie.

Necesitatea intervenției concertate a statului, întreprinderilor, instituțiilor de cercetare-dezvoltare și de învățămînt sau a întreprinderilor și corporațiilor particulare în accelerarea progresului științific și tehnologic prin inovare rezultă din următoarea interpretare grafică a dinamicii dezvoltării științifice și tehnologice (Fig.2) [6, p. 1].

Dacă progresul științific și tehnologic, care determină nivelul de dezvoltare a unei țări, urmează o curbă parabolică, cu pantă crescătoare – unanim admisă – în abscisă fiind prezentat timpul, iar în ordonată nivelul tehnologic (cantitativ și calitativ), se constată următoarele.

Nivelul tehnologic și științific convențional N cuprinde în structură mai mulți parametri cantitativi și calitativi de tipul: productivitatea în industrie, în agricultură, numărul invențiilor în vigoare folosite, vechimea (noutatea tehnologiilor), numărul invențiilor proprii înregistrate și brevetate, numărul licențelor asimilate într-un an, creșterea anuală a productivității muncii etc., situează diferitele state ale lumii în diferite porțiuni ale curbei ($t_1, t_2, t_3, \dots$) decalate în timp, conform cu decalajele corespunzătoare de nivelul tehnologic-științific ($N_1, N_2, N_3, \dots$).

Statele subdezvoltate și cele în curs de dezvoltare, afirmîndu-se la un nivel tehnologico-științific scăzut (N_1), se vor situa pe o porțiune a curbei progresului cu pantă mică, ceea ce face ca pentru o dezvoltare normală, într-un interval de timp Δt creșterea corespunzătoare de nivel

ΔN_1 , să fie neînsemnată, în timp ce pentru o țară mediu dezvoltată (nivelul N_2) aflată pe o porțiune cu pantă crescută, creșterea va fi mai mare (ΔN_2), iar o țară înalt dezvoltată (N_3) creșterea științifico-tehnologică devine de-a dreptul vertiginoasă (ΔN_3).

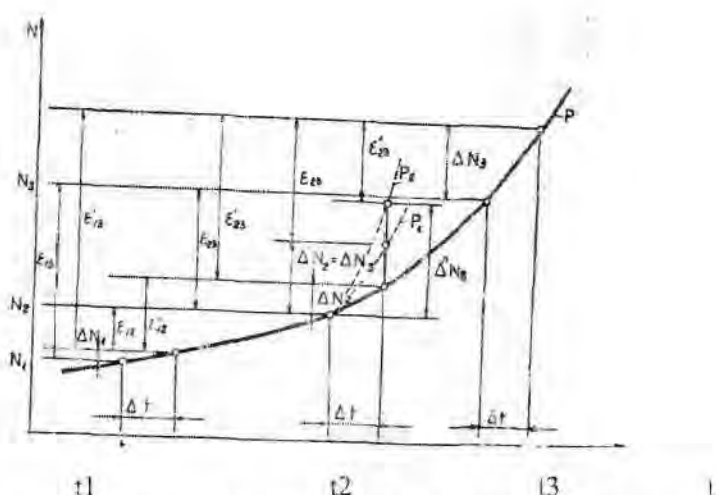

Fig. 2. Accelerarea progresului științific și tehnologic prin inovare.

Întrucât creșterile de nivel sînt cu atît mai mari, cu cît nivelul deja atins este mai mare ($\Delta N_1 > \Delta N_2 > \Delta N_3$) rezultă că decalajele inițiale între o țară subdezvoltată și una cu dezvoltare medie ε_{12} sau în raport cu una cu o înaltă dezvoltare ε_{13} , cresc ($\varepsilon'_{12} > \varepsilon_{12}$ și $\varepsilon'_{13} > \varepsilon_{13}$), ceea ce se întîmplă cu decalajul dintre țările cu dezvoltare medie și cele înalt dezvoltate ($\varepsilon'_{23} > \varepsilon_{23}$).

Cu alte cuvinte, timpul lucrează în favoarea celor dezvoltați științific și tehnologic și în defavoarea celor cu o dezvoltare medie și, cu atît mai mult, în dezvoltarea celor subdezvoltați sau în curs de dezvoltare. Ultima afirmație se atribuie și Republicii Moldova.

Dar, rezultă o concluzie de maximă importanță industrial-economică pentru dezvoltarea unei țări.

Pentru a împiedica accentuarea decalajului față de țările avansate, țările în curs de dezvoltare și cele cu dezvoltare medie trebuie să treacă neîntîrziat la accelerarea progresului tehnico-științific, iar pentru reducerea decalajelor, această

accelerare trebuie să fie substanțială.

Trebuie părăsită curba firească a progresului tehnologic și științific P și asigurată situația pe o curbă P_1 cu o pantă mărită astfel încît creșterea $\Delta' N_2$ a unei țări cu dezvoltare medie, de exemplu, să egaleze pe cea a unei țări înalt dezvoltate ΔN_1 . Evident, că pentru reducerea decalajului este necesară o accelerare și mai mare, pentru situarea pe o curbă P_2 cu o pantă (acclerație) și mai mult mărită, astfel încît $\Delta'' N_2 > \Delta N_3$.

Prin urmare, este vorba, de fapt, nu de o accelerare, întrucît curba naturală P are o pantă mereu crescătoare și, ca atare, progresul tehnic natural este deja accelerat, ci este vorba de o mărire a accelerației, de o accelerare a accelerației, de o accelerație de ordinul II, pe deplin posibilă pentru om și societate.

Creșterea accelerației progresului tehnic, devierea curbei P spre P_1 sau chiar spre P_2 este posibilă pe următoarele căi mai importante:

- industrializarea rapidă, care conferă nu numai independență economică, ci și un nivel general tehnologic sporit, indus-

tria constructoare de mașini reprezentând pîrghia principală;

- transferul rapid de tehnologii de la țările cele mai dezvoltate din acest punct de vedere, prin licențe sau prin reprojectări cu forțe proprii;

- creația tehnică și științifică autonomă.

Dar, să revenim la criză și să ne întrebăm: este oare actual să considerăm criza un apocalips, un distrugător fatalist al speranțelor luminoase ale omenirii?

Doar noi nu disperăm atunci cînd are loc schimbarea toamnei cu iarna, iarna cu primăvara, primăvara cu vara, adică a anotimpurilor, deoarece noi avem cele necesare pentru timpurile respective: îmbrăcăminte, hrană, locuințe etc. Astfel, este important să fim pregătiți pentru crize și să ținem seama de prognozele economiștilor.

Agiotajul care apare face să demonstreze că crizele n-au existat. Crizele au existat și mai înainte. Iar dacă ele sînt ciclice, atunci trebuie să avem o atitudine mai liniștită. Unicui lucru pe care trebuie să-l întreprindem este să facem ca amplitudinea crizelor ciclice să fie micșorată pînă la limita posibilă, ca ea să influențeze asupra oamenilor cît mai puțin negativ.

Este foarte important să ținem minte dialectica lui Marx: *fundul următoarei crize este mai de asupra decît fundul crizei precedente*. Deci, chiar din crizele profunde omenirea se ridică, iese și se mișcă înainte, avansează.

Fiecare criză trebuie percepută ca o lecție, care va pune omenirea să lucreze asupra erorilor. Astfel, lecția care a fost scoasă din marea depresiune este că *occidentul a întreprins mari schimbări în sistemul social*. Statul a început să observe omul mic, a început să înțeleagă nevoile și greutatea lui. Pînă atunci statul

nu acorda nici o susținere socială, în afară de binefacerile care le făceau persoanele fizice sau juridice din propria lor inițiativă. Astfel, marea depresiune a stimulat sistemul de protecție socială a angajaților și șomerilor, sistemul de ajutor pentru a-și căpăta un loc de muncă etc. Participarea statului la educație și sănătate a fost stimulată, de asemenea, de marea depresiune. Tot ea a impus occidentul să acorde atenție deosebită demografiei, ceea ce a împins societatea spre progresul natalității, acordînd diferite facilități mamei și familiilor cu mulți copii. De atunci, americanii au realizat programe de asigurare cu alimente bune pentru femeile gravide și cele care alăptează copiii. Aceasta a dat rezultate foarte bune. Iese că criza este de folos, utilă, deoarece anume criza impune omenirea să revalorifice, din cînd în cînd, comportamentul său, să caute cele mai corecte și optime căi de atingere a scopurilor.

În cadrul crizei toată structura societății este supusă restructurării necesare, dar dureroase. Deoarece crizele sînt, în primul rînd, inevitabile și șansele să ne decidem de ele sînt un adevărat mit, ele, pur și simplu, împiedică. Trebuie să fim pregătiți pentru aceea ce este inevitabil. În al doilea rînd, crizele sînt de folos, deoarece ele curăță de vechituri, ceea ce Schumpeter numea *distrugere creatoare*. Ele curăță de ceea ce a îmbătrînit, deschid calea spre ceva nou.

Teoria, ca și viața, nu stă pe loc. N. Kondratiev l-a completat și l-a corectat pe Marx. Dar, savanții contemporani dezvoltă teoria lui N. Kondratiev.

Omenirea soluționează în permanență probleme noi, care apar în fața ei, pe care le rezolvă cu mai mult sau mai puțin efort, dar le rezolvă. De aceea, noi nu sîntem

adepti ai venirii sfârșitului, apocalipsului ș.a.m.d. Aceasta este o încercare ordinară din care omenirea va ieși cu succes, devenind alta, transformată, schimbată, dar va ajunge la o nouă etapă a *societății integrate*, ceea ce este important de a înțelege esența ei și să facem tot posibilul pentru ca ea să fie asimilată mai rapid de generația nouă.

În opinia lui Marx, criza este cel mai fertil sol pentru pregătirea transformărilor revoluționare. Pe cînd N. Kondratiev tratează aceleași transformări destul de larg. Posibil că, deja în sec. XXI, vom fi martorii fenomenului, cînd lideri mondiali nu vor mai fi SUA sau Europa, așa cum a fost pe parcursul multor sute de ani, ci o altă țară, un alt continent. Este posibil ca însăși *construcția societății se va transforma fundamental și va deveni*, după cum afirmă savanții, *integrală*. Adică, va lua pentru sine tot ce este cel mai bun de la capitalism, socialism, din cultura și sistemele naționale și mondiale.

Însă realizînd o sarcină de curățare a capitalismului, societatea va detrona multe din actualele elite. Adică vor apărea noi companii și brand-uri, se vor manifesta cu glas tare politicienii tineri, savanții, reformatorii artei.

Va fi oare actuală ultima criză? În legătură cu aceasta vom apela la opinia lui K. Marx, care afirma că, *pînă cînd societatea va întoarce de pe calea capitalismului, ea va merge mîna în mîna cu criza*. Pe cînd N. Kondratiev este mai concret în teoria sa de previziune. Dacă vom apela la diagrama sa, vom observa că *următorul flagel, criză economico-financiară poate fi așteptată în perioada sfîrșitul anilor 40 – începutul anilor 60 ai secolului nostru*.

Dezvoltarea stabilă înseamnă dezvoltarea fără crize. Crizele vor fi întotdeauna, însă dacă noi le vom prezice din timp, vom putea trece fazele de criză în termeni mai rezonabili, cu mai puține pierderi.

Filozofii afirmau în trecut că fiecare generație este sortită să treacă prin războaie, pentru a obține experiență negativă; să învețe a prețui pacea și să cunoască prețul greșelilor comise. Ar fi ideal, dacă crizele ar ocupa cu timpul locul războaielor. Doar crizele sînt o experiență negativă. Ba chiar se poate spune că, aceasta este un fel de răsplată a copiilor pentru greșelile comise de părinți. Dacă aceasta este anume așa, atunci la o generație de părinți apare un scop valoros: cu cît vom face mai puține greșeli în politică, economie, cultură, cu atît mai mic va fi costul pe care-l vor plăti copiii noștri.

Actualmente, tot mai frecvent auzim că, curbele lungi ale lui Kondratiev sînt nu atît un fenomen economic, cît unul global. Ele se suprapun pe toate domeniile de viață ale societății, omului. *De aceea, la fiecare 40-50 de ani, societatea va traversa nu, pur și simplu, o criză economică, ci o criză sistemică*. În acest răstimp se vor învechi nu numai tehnologiile de producție și de deservire, ci se va învechi și construcția socială a societății, va apărea stagnarea în politică, știință, artă. Adică, o reparație, o reînnoire serioasă va necesita aproape tot organismul social.

Adică, anume acum, în zilele noastre se rezolvă chestiunea cum ar trebui să fie sec. XXI.

Noi avem ocazia să trăim într-unul dintre cele mai mari vizaje istorice.

Dacă sporește importanța lucrurilor și faptelor, fiecare greșeală comisă de noi

astăzi, în lume, este un glonte trimis în viitorul copiilor noștri. Anume de aceasta ne preîntâmpină prorocii economici.

De aceea, în continuare vom trece în revistă unele aspecte ale *Programului de stabilizare și relansare economică a Republicii Moldova* care este prevăzut pentru perioada anilor 2009-2011. Fundamentele teoretice ale programului coincid cu pozițiile reflectate în articolul dat și alte izvoare de specialitate.

Din structura lui vom evidenția că el conține următoarele compartimente: introducere, analiza situației, viziunea guvernului, prioritățile programului, stabilizarea și optimizarea finanțelor publice (cu obiective și acțiuni imediate și termen mediu); relansarea activității economice, asigurarea unei protecții sociale eficiente și juste, monitorizarea și evaluarea programului. Compartimentele stabilizarea și optimizarea finanțelor publice, relansarea activității economice, asigurarea protecției sociale eficiente și juste includ, la rândul lor, obiective, acțiuni imediate și acțiuni pe termen mediu și partajarea pe domenii și sectoare.

În continuare, vom expune succint pozițiile de bază ale programului.

Introducerea, ideile esențiale ale elaborării programului, pornind de la constatarea că economia Republicii Moldova se află într-o criză profundă și se finisează cu necesitatea menținerii vectorului de integrare europeană a țării.

Programul nu vine să substituie Programul de guvernare. Strategia Națională de Dezvoltare, Agenda de politici pentru integrarea europeană sau alte documente de politici publice, ci le completează cu acțiuni concrete și specifice, menite să atingă obiectivele stabilite în cadrul strategic existent și în contextul actual al crizei.

Compartimentul *Analiza situației* include descrierea succintă a stării social-economice a țării, pe care o simțim și o cunoaștem destul de bine, de aceea nu vom expune-o.

Compartimentul *Viziunea guvernului* pune accent pe stabilirea încrederii populației în acțiunile Guvernului și în oportunitățile de trai și muncă în țară și readucerea economiei pe o traiectorie de creștere, precum și fortificarea premiselor pentru dezvoltarea unei economii durabile.

Programul este axat pe următoarele priorități: stabilizarea și optimizarea finanțelor publice; relansarea activității economice; asigurarea unei protecții sociale eficiente și juste.

Compartimentul *Stabilizarea și optimizarea finanțelor publice* include obiectivele de stabilizare a finanțelor publice și acțiunile pe termen scurt și mediu.

Obiectivul 1 prevede identificarea posibilelor surse pentru majorarea veniturilor publice și diminuarea deficitului bugetar. **Acțiunile imediate** (2009) țin de: 1) negocierea cu Fondul Monetar Internațional a unui nou Program de politici economice și financiare; 2) lansarea negocierilor cu Comisia Europeană, Banca Mondială și alți parteneri externi de dezvoltare a țării, în scopul obținerii susținerii bugetare, inclusiv a intensificării eforturilor debursării tranșelor pentru proiectele și programele în curs de implementare; 3) perfecționarea sistemului de administrare vamală și fiscală (prevenirea subevaluării în vamă, transferării profitului etc.); 4) relansarea privatizării patrimoniului de stat din domeniile liberalizate, în baza licitațiilor deschise, anunțate și transparente; 5) modificarea legislației în vigoare în vederea: majorării

de 2 ori începînd cu anul 2010 a cotei maxime a taxei pentru amenajarea teritoriului; majorării cu 50% începînd cu anul 2010 a cotei maxime a taxei pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii de deservire socială; majorării începînd cu 2010 a accizelor pentru autoturismele de lux, țigări de foi și trabucuri, țigarete cu filtru, bere, băuturile alcoolice tari și băuturile slab alcoolice, benzină și derivatele acesteia, parfumuri, apă de toaletă și articole de bijuterie; introducerii începînd cu 2010 a accizului la articole de cristal și a accizului la articole de giuvaergii, neconfirmate documentar; majorării cu 30% începînd cu 2010 a cotelor taxelor rutiere la autoturismele înmatriculate în Republica Moldova care consumă diesel; majorării cotelor taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova proporțional influenței asupra infrastructurii rutiere; majorarea cotei impozitului pe venit din cîștigurile obținute de la jocurile de noroc pînă la 18% (art.90¹, alin.3¹ al Codului Fiscal); majorării de 2 ori începînd cu 2010 a taxei pentru eliberarea licenței în domeniul jocurilor de noroc.

Acțiunile pe termen mediu (2010-2011) pun accentul pe: 1) definirea noțiunii de „venit reinvestit” pentru îmbunătățirea mecanismului de aplicare a facilităților oferite în achitarea impozitului pe venit al persoanelor juridice; 2) stabilirea unor principii clare în redistribuirea veniturilor de la bugetul de stat spre bugetele unităților teritorial-administrative, inclusiv prin promovarea unei noi legi privind finanțele publice locale; 3) urgențarea procesului de implementare a noului sistem de impozitare a bunurilor imobile: i) bunuri imobile cu destinație comercială și industrială, garaje, loturile întovărășirilor pomicole și

construcțiile amplasate pe ele - 2010; ii) bunurile imobile cu destinație agricolă (terenurile cu construcțiile amplasate pe ele) - 2011; 4) finalizarea procesului de evaluare a caselor individuale în localitățile rurale din componența mun. Chișinău și Bălți - 2011; 5) menținerea în perioada 2009-2011 a cotei „0” la impozitul pe venitul reinvestit, cu reintroducerea acestuia începînd cu anul 2012, aplicînd o singură cotă joasă de 10% pe o bază largă și uniformă.

Obiectivul 2 constă în *reducerea cheltuielilor neprioritare și redirecționarea cheltuielilor publice pentru obținerea unei eficiențe sporite și diminuarea deficitului bugetar*. De aici reies acțiunile imediate (2009): 1) optimizarea cheltuielilor administrative ale autorităților publice centrale și locale, inclusiv prin reducerea cu, cel puțin, 50% a cheltuielilor capitale, pentru procurarea bunurilor și serviciilor și celor direcționate subvenționării, păstrînd un nivel adecvat al cheltuielilor sociale; 2) introducerea noului sistem de clasificare și gradare a funcțiilor publice care va sta la baza unui nou sistem de salarizare a funcționarilor publici; 3) elaborarea unui nou Regulament cu privire la salarizarea conducătorilor întreprinderilor de stat, întreprinderilor cu capital majoritar de stat și a celor monopoliste, indicate de Guvern; și *acțiunile pe termen mediu* (2010-2011) cu precădere la managementul finanțelor publice (revizuirea metodologiei de elaborare și executare a bugetului; elaborarea noului Sistem Informațional de Management Financiar); administrația publică; educație; sănătate; agricultură; securitatea publică; știință și infrastructura drumurilor.

Compartimentul *Relansarea activității economice* include obiectivele și acțiunile pe termen scurt și mediu.

Obiectivul 1 constă în **reducerea poverii administrative și fiscale pentru desfășurarea afacerilor** și prevede **acțiuni imediate** și pe termen mediu referitor la **reducerea poverii administrative și fiscale**.

Obiectivul 2 ține de **facilitarea accesului antreprenorilor la mijloace financiare pentru inițierea și dezvoltarea sau relansarea afacerilor**.

Obiectivul 3 se referă la **stimularea investițiilor publice și private** unde se prevăd următoarele **acțiuni imediate** (2009): 1) atragerea în economia națională a investițiilor strategice prin asigurarea negocierilor directe între Guvern și investitorii străini strategici, precum și asigurarea suportului realizării proiectelor investiționale ale acestora; 2) pregătirea ședinței Consiliului Consultativ al donatorilor în scopul majorării finanțării proiectelor care vor contribui la stimularea economiei; 3) asigurarea funcționalității operaționale a Unității pentru parteneriatul public-privat în cadrul Agenției Proprietăți Publice. Prezentarea propunerilor în vederea ajustării cadrului normativ la prevederile Legii cu privire la parteneriatul public-privat, în coordonare cu partenerii

de dezvoltare; și **acțiunile pe termen mediu** (2010-2011) ce includ problemele corupției și justiției, îmbunătățirii climatului investițional, administrației și deetatisării patrimoniului public, energeticii, infrastructurii, agriculturii, construcțiilor, tehnologiilor informaționale și comunicaționale.

În compartimentul Asigurarea unei **protecții sociale eficiente și juste** guvernul își propune ca obiective: 1) **susținerea categoriilor vulnerabile prin direcționarea mai eficientă a protecției sociale și prevenirea excluziunii sociale** (cu acțiuni referitor la asistența socială, asigurarea socială, sănătatea); 2) **susținerea angajării în câmpul muncii a șomerilor, inclusiv a emigranților reveniți în țară**.

În fine, menționăm că noi dispunem de rezerve colosale de învățăminte și lecții din crizele anterioare pentru depășirea crizei în care ne aflăm și a celor care ne așteaptă. Acelea ne îndeamnă să nutrim speranțe că vom acționa sinergic pentru a ieși din criza în care ne aflăm. De aceea încheiem incursiunea noastră cu întrebarea: dar ce va fi după criză?

BIBLIOGRAFIE

1. Agewnie Americano, *La congiura il romanzo della crisi*, Alberti Editura, Roma, 2009, 156 p.
2. Aker D., *Strategic Market Management*, John Wiley & Sons, USA, 1988.
3. Andrews K., *Bussines Polity, Test and Cases*, Homewood, Richerd Irwin Inc. Boston, 1965.
4. Ansoff I., *Corporeate Strategy*, McGraw Hill Company, New-York, 1965.
5. Attali Jacques, *La crisi, e poi?* Fazi Editore, Roma, 2009, 150 p.
6. Belous Vitalie, *Inventica*. Iași, Editura „Gh. Asachi”, 1992, 574 p.
7. Benetazzo Eugenio David, *Parento banca rotta. Manuale di sopravvivenza economica alla crisi*. Sperling & Kupfer, Milano, 2009, 110 p.
8. Blanovschi Andrei, *Valoarea netrecătoare a dirijismului economic*, // Administrarea Publică, nr.1, 2009. - P.126-141.

9. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

10. Manole T., *Politica monetară a Băncii Naționale a Moldovei și criza financiară mondială* // *Adminstrarea Publică*, nr.1, 2009, p. 120 - 135.

11. Michaud G., Marc E., *Vers une science des civilisations*, Ed. Complexe, Bruxelles, 1981.

12. Mireille Marc-Lipiansky, *Crise et crise*, Presses d'Europe, Nice, 1997.

13. Patrașcu D., Roman A., Patrașcu T., *Incursiuni în managementul anticriză*, AAP, Chișinău, 2009, 392 p.

14. Patrașcu D., Patrașcu T. *Lecțiile crizelor precedente* // *Statul Moldovenesc la 650 de ani: prioritățile administrației publice – consolidare, dezvoltare, prosperare: Conf. intern.-șt.-practică / col. red.: Al. Roman, D. Patrașcu ș.a.- Ch.: AAP, 2009. - P. 139 – 152.*

15. *Platon. Opere III*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

16. *Programul de stabilizare și relansare economică a Republicii Moldova pe perioada anilor 2009-2011* // *Adminstrarea Publică*, nr. 3, 2009.

Prezentat: 23 aprilie 2010.

Recenzent: Grigori CAPAȚINA, doctor habilitat în științe economice, conferențiar universitar.

E-mail: d.imitru.patrascu200@yahoo.ru